

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ:
«Η ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ»

Υπεύθυνος Καθηγητής: Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Φοιτητής: Αντώνιος Χόνδρος

A.M.:1340200900396

ΑΘΗΝΑ 2009-2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΛΗΜΜΑΤΑ.....	4
ΜΕΡΟΣ Α΄ :ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο –ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο -ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ(1945-2009)	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο -Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ.....	9
I)Ελληνικά Συντάγματα:	9
II)Ευρωπαϊκά Συντάγματα:	10
ΜΕΡΟΣ Β-ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο –ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	11
I)Ορισμός:	11
II)Αναπλήρωση και Εκπροσώπηση :	11
III)Έννοια της Αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού:.....	11
IV)Αναπλήρωση και Ανάδειξη:	12
V)Αδυναμία, Αναπλήρωση και Αποκατάσταση:	12
Αα)Αδυναμία άσκησης καθηκόντων	12
Ββ) Αμφίβολη-αβέβαιη αδυναμία	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο -ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ	14
I)Επικουρική Αναπλήρωση:.....	14
II)Κύρια Αναπλήρωση.....	15
Αα)Οριστική Αδυναμία:.....	15
Ββ)Έννοια κύριας αναπλήρωσης:	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο -Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ	17
I)Το πρόσωπο:	17

II)Ο εύλογος χρόνος της Αναπλήρωσης:	18
III)Οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του Αναπληρωτή του Πρωθυπουργού.....	20
Αα)Αρμοδιότητες:.....	20
Ββ)Καθήκοντα και εύρος τους:	21
ΜΕΡΟΣ Γ-ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	21
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	23
Γενική:.....	23
Άρθρα Εφημερίδων και Νομικών Περιοδικών:	24
Ηλεκτρονική:	24
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	25
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ:.....	25

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή θίγει το θεσμό της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού που είναι συνταγματικά κατοχυρωμένος στα 81§5 και 38§2Σ. Επεξηγηματικά, αναπλήρωση είναι η σε περίπτωση πρόσκαιρης ή οριστικής αδυναμίας του συγκεκριμένου φορέα του πρωθυπουργικού αξιώματος προσωρινή ανάθεση των πρωθυπουργικών καθηκόντων σε προκαθορισμένο φορέα συγκεκριμένου αξιώματος και μέχρι την αποκατάσταση με την επανάκαμψη ή την ανάδειξη νέου Πρωθυπουργού. Αιτία της είναι η αδυναμία άσκησης πρωθυπουργικών καθηκόντων και ολοκληρώνεται με την αποκατάσταση (η επανάκαμψη του ίδιου ή ανάδειξη νέου Πρωθυπουργού). Κύριο γνώρισμα της είναι ο έκτακτος και προσωρινός της χαρακτήρας. Διακρίνεται σε κύρια και επικουρική, με κριτήριο το εάν υπάρχει πρωθυπουργός ή όχι ενώ οριακή είναι η περίπτωση αμφίβολης αδυναμίας άσκησης καθηκόντων. Ο αναπληρωτής (αντιπρόεδρος ή υπουργός) είναι μόνο πρωθυπουργεύων και όχι Πρωθυπουργός και ασκεί μόνο τις επείδεκτες αναπλήρωσης αρμοδιότητες, για το σύντομο διάστημα της αναπλήρωσης.

Summary

The target of this study is to analyze the Replacement of The Prime Minister, which is recognized in the Greek Constitution in articles 81§5 και 38§Σ .Furthermore, replacement of the P.M. is the case of permanent or not inability of the P.M. transfer of the PM's duties to a predefined person having a specified position within the government until the PM returns to its duties or a new PM is elected. The cause of this is the PM's inability to fulfill its duties and the replacement is finished by the restoration (either the return of the old PM or the election of the new one). Its main characteristic is its non permanent character. It has 2 forms the main and the subsidiary replacement depending on the fact that the PM exists or not while the case when the PM is capable or not of fulfilling his/her duties is in the middle. The person who replaces the PM is not the PM but acts in behalf of him/her only in the case that his acts are recognized by the Greek constitution as legal acts of the substitute of the PM and only for the short period of time that the replacement takes place.

ΛΗΜΜΑΤΑ

➤ Πρωθυπουργός-Prime Minister➤ Αναπλήρωση-Replacement➤ Αναπληρωτής-Substitute➤ Κύρια Αναπλήρωση-Main Replacement➤ Επικουρική Αναπλήρωση-Subsidiary Replacement➤ Αδυναμία άσκησης καθηκόντων-Inability of fulfilling duties	➤ Εύλογος χρόνος-Reasonable time➤ Πρόεδρος της Δημοκρατίας-President of the Democracy➤ Αντιπρόεδρος/ αναπληρωτής υπουργός-Vice President/ substitute minister➤ Πρωθυπουργεύων- Serving as Prime Minister

ΜΕΡΟΣ Α΄ :ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο –ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα¹ στο άρθρο 26 παρ. 2 ορίζει ότι «Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση. » Με την τυπική ή οργανική έννοια ο όρος «κυβέρνηση» σημαίνει το συλλογικό κρατικό όργανο που α[απαρτί]ζεται από τον Πρωθυπουργό και τα λοιπά μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, τους Υπουργούς(και εφόσον ορίζει ο νόμος και τους Υφυπουργούς).

Από νομική άποψη τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου είναι ισότιμα μεταξύ τους και ο Πρωθυπουργός πρώτος μεταξύ ίσων (primus inter pares). Παρόλα αυτά η θέση του Πρωθυπουργού είναι πολύ ισχυρή και στη σύγχρονη εποχή έχει εξελιχθεί σε ιδιαίτερο θεσμό. Μάλιστα η θέση του στο συνταγματικοπολιτικό σύστημα είναι ιδιαίτερα σημαντική, στο σημείο που το όλο σύστημα χαρακτηρίστηκε ως «πρωθυπουργοκεντρικό». Ο πρωθυπουργός ως ο σημαντικότερος πολιτικός στη χώρα επιτελεί τον πιο κρίσιμο ρόλο. Κι ο ρόλος του είναι κρίσιμος λόγω εκείνων που διακυβεύονται(τα μείζονα και τα κρίσιμα), τα οποία συγχρόνως είναι και τα πιο επικίνδυνα. Εκείνα, δηλαδή, για τα οποία η δυνατότητα απώλειας η ζημιάς για το έθνος, το λαό και την κοινωνία, συνολικά, είναι μεγάλη. Σε αυτά τα ζητήματα εστιάζεται και η ευθύνη του εκάστοτε Πρωθυπουργού και από αυτά προκύπτει και η σημασία του ρόλου του Πρωθυπουργού. Η μεγάλη αυτή σημασία διαπιστώνεται και από την θέσπιση ιδιαίτερων συνταγματικών κανόνων εκ μέρους του συνταγματικού νομοθέτη αναφορικά με το θεσμό της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού.

Το θέμα, λοιπόν, της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού είναι κατεξοχήν πολιτικό όχι μόνο γιατί από αυτόν εξαρτάται η εύρυθμη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού αλλά και γιατί ενδέχεται να έχει επιπτώσεις στην ευρύτερη πολιτική κατάσταση και ειδικότερα στα εσωτερικά του κυβερνώντος κόμματος. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η αναπλήρωση του Πρωθυπουργού δεν αποκαθίσταται από επανάκαμψη του ίδιου αλλά με ανάδειξη νέου Πρωθυπουργού και ως κατά συνέπεια ανάδειξης νέας κυβερνήσεως.

Ωστόσο, η πραγματικότητα έχει δείξει αρκετές φορές ότι ο θεσμός της αναπλήρωσης παρουσιάζει αρκετές -υποκειμενικές και αντικειμενικές- δυσκολίες ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει διορισμένος αντιπρόεδρος της κυβέρνησης αφού ο συντακτικός νομοθέτης έχει ρυθμίσει την περίπτωση όπου υπάρχει αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως οπότε η αναπλήρωση συντελείται αυτομάτως. Πράγματι, τόσο το Σύνταγμα του 1952 (άρθρο 76) όσο και εκείνο του 1975 (άρθρο 81) με πανομοιότυπη διατύπωση προβλέπουν ότι με διάταγμα που προκαλεί ο Πρωθυπουργός διορίζονται ένας ή και περισσότεροι αντιπρόεδροι του Υπουργικού Συμβουλίου από τους υπουργούς και προσθέτουν ότι, αν δεν υπάρχει αντιπρόεδρος, ο Πρωθυπουργός ορίζει, όταν υπάρχει ανάγκη, έναν από τους υπουργούς προσωρινό αναπληρωτή του.

Πράγματι, η πραγματικότητα δεν είναι τόσο απλή. Άλλωστε τούτο αποδεικνύεται από την πληθώρα σχετικών με το θέμα αυτό αναλύσεων κορυφαίων ελλήνων συνταγματολόγων σε εφημερίδες και περιοδικά τόσο νομικού όσο και

¹ Το Σύνταγμα της Ελλάδας, όπως ισχύει μετά το Ψήφισμα της Η΄ Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων.

ευρύτερου ενδιαφέροντος Έτσι, μια σύντομη και συνάμα συνοπτική ιστορική ανάδρομη στην ελληνική ιστορία από το διάστημα της Απελευθέρωσης έως και σήμερα αποδεικνύει τον ευρύτερο αυτό προβληματισμό γύρω από το θεσμό της Αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο -ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ(1945-2009)

Στις 27 Οκτωβρίου 1951 και έπειτα από την παραίτηση της κυβέρνησης Σ. Βενιζέλου σχηματίζεται η Κυβέρνηση Συνασπισμού του Ν. Πλαστήρα. Ωστόσο, η υγεία του προέδρου της κυβέρνησης Ν. Πλαστήρα είναι ήδη επιβαρυνμένη και την 6 Μαρτίου του 1952 υφίσταται ημιπληγική κρίση. Οι γιατροί διατάσσουν να μείνει για ένα διάστημα σε ανάπαυση και να μη δέχεται ούτε επισκέψεις. Με επιμονή των γιατρών υποχρεώνεται να αναθέσει την αναπλήρωσή του στα καθήκοντα του πρωθυπουργού στον αντιπρόεδρο της κυβερνήσεως Σοφοκλή Βενιζέλο. Παρόλα αυτά, πάρα το ήδη επιβαρυνμένο της υγείας - και κάτω από την πίεση των Αμερικανών που επιθυμούσαν την διευθέτηση των συμφερόντων- τους του ο Ν. Πλαστήρας δεν προχωράει στην τυπική παράδοση της πρωθυπουργίας στον Σ.Βενιζέλο αλλά τη διατηρεί μέχρι και την παραίτηση της κυβέρνησης του στις 11 Οκτωβρίου του 1952.(Αξίζει να σημειωθεί για καθαρά τυπικούς λόγους ότι ο Ν. Πλαστήρας πέθανε ένα χρόνο αργότερα.)

Συνεχίζοντας την ιστορική αναδρομή, το επόμενο καταγραφέν ιστορικό γεγονός παρουσιάζεται στην περίπτωση της κυβέρνησης του Αλ. Παπάγου. Στις 19 Νοεμβρίου 1952 σχηματίζεται η Κυβέρνηση του Ελληνικού Συναγερμού. Ο Π. Κανελλόπουλος, που είχε αναπληρώσει τον Παπάγο τον Ιούλιο του 1954 κατά την διάρκεια της επίσκεψης του στη Δ. Γερμανία, και ο Στ. Στεφανόπουλος διορίζονται αντιπρόεδροι της κυβερνήσεως. Όταν την άνοιξη του 1955 ο Αλ. Παπάγος επισκέφθηκε την Ελβετία για ιατρικούς λόγους όρισε ως αναπληρωτή του τον Π. Κανελλόπουλο(αρ. 2475/2-3-1955). Όμως, ένα μήνα μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα η υγεία του παρουσιάζει νέα επιδείνωση. Παρ' όλα αυτά τώρα δεν ορίζει αναπληρωτή και η κυβέρνηση παραμένει ακέφαλη, ενώ η χώρα αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα.

Στις 5 Αυγούστου επισκέπτεται τον Παπάγο που έχει απομονωθεί στη βίλα του στην Εκάλη ο βασιλεύς Παύλος. Τα ανάκτορα δεν ανακοινώνουν τίποτε. Η κυβέρνηση όμως ανακοινώνει ότι επρόκειτο για επίσκεψη "φιλοφρονήσεως" και ο πρωθυπουργός βρήκε την ευκαιρία "να ενημερώσει τον Άνακτα επί των εσωτερικών και εξωτερικών ζητημάτων, ιδίως δε επί του Κυπριακού και της εξελίξεως αυτού". Στην πραγματικότητα φαίνεται ότι ο ήθελε να διαπιστώσει από πρώτο χέρι σε ποια κατάσταση βρισκόταν ο πρωθυπουργός για να δώσει τον ανάλογο ρυθμό στις προετοιμασίες και τις παρασκηνιακές ενέργειες για την διαδοχή του.

Μέσα εθνική κρίση ο Παπάγος, παρ' όλο που καταρρέει, εξακολουθεί να μην ορίζει αναπληρωτή. Ύστερα από διαμαρτυρίες και καταγγελίες και των άλλων κομμάτων, ο βασιλιάς με επιστολή του στον Παπάγο του ζητά να ορίσει αναπληρωτή του ή μάλλον έμμεσα και με τρόπο τον καλεί να παραιτηθεί(Χαρακτηριστικά τον καλεί να «εισηγηθεί μια λύση στο πρόβλημα της ασκήσεως των πρωθυπουργικών καθηκόντων»)². Οι αντιπρόεδροι Σ. Στεφανόπουλος και Π. Κανελλόπουλος – που διεκδικούν ο καθένας για τον εαυτό του την διαδοχή του στρατάρχη -, έχουν συνάψει

² Γ. Αναστασιάδη, Ο διορισμός και η παύση της κυβέρνησης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Σακούλα, Θεσσαλονίκη 1990 σελ.116

προσωρινή συμμαχία – συγκαλούν την Κοινοβουλευτική Ομάδα. Με πρωτοβουλία των δύο αυτών αντιπροέδρων, οι βουλευτές εκφράζουν την αφοσίωσή τους "προς τον Αρχηγό και Πρόεδρο της Κυβερνήσεως" και "αναθέτουν εν λευκώ" στον ετοιμοθάνατο στρατάρχη "την συνέχισαν του μεγάλου του έργου"...

Ο Παπάγος αρνείται ως την τελευταία στιγμή να παραιτηθεί, δέχεται όμως, όπως αναφέρει σε απαντητική προς τον βασιλιά επιστολή του στις 3 Οκτωβρίου 1955, να ορίσει μέσα σε δύο ή τρεις μέρες αναπληρωτή του "μέχρι της τελείας αναρρώσεώς" του. Την άλλη μέρα ο Παπάγος παρουσιάζει αιμορραγία. Στις 5 το απόγευμα υπογράφει απόφαση με την οποία ορίζει αναπληρωτή του τον αντιπρόεδρο Στ. Στεφανόπουλο. Πριν από τα μεσάνυχτα της ίδιας μέρας ο στρατάρχης, ύστερα από συνεχείς αιμορραγίες, ξεψυχά. Η απόφαση για την αναπλήρωσή του (Απόφαση 493701 ΦΕΚ 2681 4-10-55) θα χάσει πια την αξία της, με αποτέλεσμα στις 6/10/1955 ο Καραμανλής να σχηματίσει την πρώτη του Κυβέρνηση. [Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως ο διορισμός του Καραμανλή από τον βασιλιά έγειρε σοβαρό συνταγματικό και πολιτικό ζήτημα, καθώς το Στέμμα ανέθεσε στον Καραμανλή την εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης χωρίς να περιμένει την εκλογή του νέου ηγέτη της πλειοψηφίας. Βέβαια το γεγονός αυτό προκάλεσε επικρίσεις Χαρακτηριστικά ο Γ. Παπανδρέου, αρχηγός τότε του κόμματος των Φιλελευθέρων ανέφερε στις 11/10/55 για την βασιλική ενέργεια «παραβίασης των κοινοβουλευτικών θεσμών. Με την επέμβασην έξωθεν και άνωθεν θα ήτο δυνατόν να επέρχωνται ρήγματα εις τα κόμματα και να καθιερώνονται δι επιβολής οι Ηγέται των. Και οι επίδοξοι αρχηγοί τότε δεν θα αποβλέπον δια την ανάδειξη των εις την εμπιστοσύνη των συναδέλφων των, αλλά θα εζητούν αλλού τας ευνοίας.»³

Πέρασαν αρκετά χρόνια ως την επόμενη κρίση. Αυτή ήρθε τον Αύγουστο του 1988, όταν σ' ένα θολό πολιτικό τοπίο, ο Ανδρέας Παπανδρέου μεταφέρεται στο Χέρφιλντ για εξετάσεις. Φήμες θέλουν την κατάσταση της υγείας του τεταμένη. Τέλη Αυγούστου αποφασίζεται να χειρουργηθεί απ' τον διάσημο καρδιοχειρουργό Γιακούμπ, κάτι που σημαίνει παράταση της απουσίας του και φυσικά αμέσως δημιουργείται πολιτικό ζήτημα τόσο ως προς τη φύση της αναπλήρωσης όσο και ως προς τα χρονικά περιθώριά της. Η αντιπολίτευση αλλά και μέρος του κυβερνώντος κόμματος μιλούν για αδυναμία του πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του και κάνουν λόγο για αντικατάστασή του απ' την κοινοβουλευτική ομάδα. Ενόψει της αδυναμίας οποιασδήποτε πρωτοβουλίας άλλου προσώπου πλην του πρωθυπουργού λόγω της πρωθυπουργοκεντρικής μορφής που έλαβε το Πολίτευμα απ' την αναθεώρηση του 1986 αλλά και της έντονης πίεσης που δέχεται, ο Παπανδρέου διορίζει με διάταγμα ως αναπληρωτές του τον υπουργό Άμυνας Γιάννη Χαραλαμπόπουλο και τον υπουργό Δικαιοσύνης Αγαμέμνονα Κουτσόγιωργα. Ο πρώτος αναλαμβάνει τη διεύθυνση του ΚΥΣΕΑ (Κυβερνητικό Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας), ενώ ο δεύτερος την προεδρία του ΚΥΣΥΜ. Οι δύο αντιπρόεδροι επιδόθηκαν σ' έναν άτυπο ανταγωνισμό, αλλά η καλή εποπτεία του Παπανδρέου απ' την Αγγλία δε δημιούργησε προβλήματα. Έτσι στην Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης την κυβέρνηση εκπροσώπησε ο Αγ. Κουτσόγιωργας ενώ στο διορισμό του νέου υφυπουργού Παιδείας Χάρη Καστανίδη, ο Χαραλαμπόπουλος. Παράλληλα και οι δύο δήλωναν ότι έρχονται σε καθημερινή επαφή με τον "πρόεδρο" και ότι αυτός ήταν στην ουσία εκείνος που κινούσε τα νήματα. Τελικά η επιτυχής εγχείρηση του πρωθυπουργού και η θεαματική βελτίωση της υγείας του, διέψευσαν τις

³ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος. Σύστημα Συνταγματικού δικαίου τόμος β:οργάνωση και λειτουργία του κράτους εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009 σελ. 656

Κασσάνδρες και όλα τελείωσαν με την πανηγυρική επιστροφή του Παπανδρέου στην Ελλάδα, έπειτα από ένα πραγματικά μεγάλο διάστημα απουσίας.

Πάντως το όλο ζήτημα, έστρεψε την προσοχή του Συνταγματικού κόσμου στο ζήτημα της αναπλήρωσης και κατέδειξε την έντονη προβληματική του 38,2Σ, την οποία βέβαια θα φανερώσει λίγα χρόνια αργότερα η κρίση του 1995-96. Πράγματι τα γεγονότα του 1995-96 έδειξαν την αδυναμία του Συντάγματος αλλά και του σχετικού Ν. 1558/85 να δώσει λύση στο αδιέξοδο που οδήγησε τη χώρα η εισαγωγή τού και πάλι (μετά τις 10 Οκτωβρίου του 1993) πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου στο Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο τον Νοέμβρη του 1995. Ήδη η υγεία του πρωθυπουργού απ' την αρχή του έτους ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση. Επειδή ακριβώς φαινόταν ότι ο Παπανδρέου δύσκολα θα ανέκαμπτε, άρχισε μια έντονη συζήτηση για τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να αντικατασταθεί ο πρωθυπουργός. Έτσι καθημερινά ο κόσμος περίμενε έξω απ' το Ωνάσειο την ανάρρωση του "Αντρέα", ενώ δημοσιογράφοι και Συνταγματολόγοι διαφωνούσαν απ' τις στήλες παραταξιακών εφημερίδων για τις μεθόδους αναπλήρωσης και την έξοδο απ' την κρίση. Ο Παπανδρέου διόρισε μέσα απ' το Ωνάσειο αναπληρωτή τον "πρώτω τη τάξει" υπουργό Άκη Τσοχατζόπουλο, αφού αντιπρόεδρος δεν υπήρχε, και το παιχνίδι της διαδοχής, αν όχι στο κυβερνών κόμμα, τουλάχιστον στην κοινοβουλευτική ομάδα για την πρωθυπουργία έλαβε ακόμη πιο άγρια όψη. Πολλοί μιλούσαν ακόμη και για παρέμβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας προκειμένου να αντικατασταθεί ο βαριά άρρωστος και ουσιαστικά ανίκανος να κυβερνήσει πρωθυπουργός. Πάντως αυτό που προέκυπτε και πάλι ήταν ότι βάσει του Συντάγματος αν ο Παπανδρέου δεν πέθαινε μόνο με παραίτησή του θα μπορούσε να κινηθεί διαδικασία διαδοχής. Νέα Δημοκρατία και Πολιτική Άνοιξη έκαναν λόγο για οξύ πολιτικό πρόβλημα και ζήτησαν στις 31 Ιανουαρίου απ' τους γιατρούς του Ανδρέα Παπανδρέου διευκρινίσεις για την κατάσταση της υγείας του πρωθυπουργού. Στις 4 Ιανουαρίου η Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΠΑΣΟΚ αποφασίζει ότι η αντικατάσταση του πρωθυπουργού είναι αναγκαία. Λίγες μέρες μετά η ΝΔ καταθέτει στη Βουλή πρόταση δυσπιστίας εναντίον του πρωθυπουργού την οποία υπογράφουν οι 108 βουλευτές της, και με την οποία ζητούσε άρση της πολιτικής εκκρεμότητας και ανωμαλίας. Η πρόταση μομφής τελικά απορρίφθηκε αφού την καταψήφισαν οι 168 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, ενώ οι 10 βουλευτές του ΚΚΕ δήλωσαν παρόντες.

Η απόρριψη αυτή δεν έδωσε τέλος στην παρατεταμένη κρίση και ανάγκασε τελικά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο να ζητήσει να συναντήσει τον πρωθυπουργό. Το αίτημα έγινε δεκτό από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο Τηλέμαχο Χυτήρη και ο Πρόεδρος ξεκίνησε μια σειρά από συναντήσεις με βουλευτές και υπουργούς του ΠΑΣΟΚ για να προετοιμάσει την άφιξή του στο Ωνάσειο. Παράλληλα στις 12 Ιανουαρίου το εκτελεστικό γραφείο του ΠΑΣΟΚ αποφασίζει αντικατάσταση του πρωθυπουργού σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που είχε αποφασιστεί απ' την κεντρική επιτροπή του κόμματος στις 3 Ιανουαρίου. Όλη η χώρα μιλά για τη διαδοχή και προτού προλάβει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας καν να τον επισκεφθεί, ο Ανδρέας Παπανδρέου με μια ανακοίνωσή του που δεν αναφέρει καν τη λέξη "παραιτούμαι", δηλώνει στις 15 Ιανουαρίου την αποχώρησή του απ' την προεδρία της κυβέρνησης. Αμέσως μπαίνει σε εφαρμογή το άρθρο 38,2Σ1975/86 και στις 18 συγκαλείται, αφού ο πρωθυπουργός παραιτήθηκε, η κοινοβουλευτική ομάδα να υποδείξει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας το νέο πρωθυπουργό. Μία μέρα πριν είχε εκδοθεί και δημοσιευθεί στην εφημερίδα της κυβερνήσεως το προεδρικό διάταγμα που απάλλαξε τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ από τα καθήκοντά του. Για τις 3 αυτές μέρες καθήκοντα πρωθυπουργού

συνέχισε να ασκεί ο υπουργός Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης που όλο αυτό το διάστημα μετά τις 20 Νοεμβρίου 1995 κυβερνούσε ουσιαστικά. Για την ιστορία στις 18/1/1996 η κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ εξέλεξε πρωθυπουργό τον βουλευτή και τέως υπουργό του κινήματος Κωνσταντίνο Σημίτη στον Β' Γύρο με αντίπαλο τον αναπληρούντα τον πρωθυπουργό Άκη Τσοχατζόπουλο και με ψήφους 86 έναντι 75 ενώ και μετά το θάνατο του Α. Παπανδρέου αναδείχθηκε και στο αξίωμα του προέδρου του ΠΑ.ΣΟ.Κ. από το 4^ο Συνέδριο του Κόμματος. Την επόμενη μέρα ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, όπως επέτασσε το Σύνταγμα, έδωσε στον Κ. Σημίτη εντολή σχηματισμού κυβέρνησης και 3 μέρες αργότερα ορκίστηκε η πρώτη κυβέρνηση Σημίτη στις 22 Ιανουαρίου 1996. Η πολιτική κρίση έλαβε τέλος δύο ακριβώς μήνες μετά την είσοδο του Ανδρέα Παπανδρέου στο Ωνάσειο κι ενώ δίχασε πολιτικούς και συνταγματολόγους, ανοίγοντας παράλληλα το δρόμο για την αναθεώρηση του 38.2Σ με το νέο Σύνταγμα του 2001.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο -Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ

Ι)Ελληνικά Συντάγματα:

Ο αυξημένος ρόλος της αναπλήρωσης του πρωθυπουργού στο ελληνικό δημόσιο δίκαιο γίνεται φανερός από την ύπαρξη σχετικών διατάξεων αναφορικά με την αναπλήρωση του ήδη από το Σύνταγμα του 1925 όπου χαρακτηρίστηκα αναφέρεται στο άρθρο 98 *«Την Κυβέρνησιν αποτελεί το Υπουργικόν Συμβούλιον, συγκειμένον από τους υπουργούς υπό την Προεδρία του Πρωθυπουργού.*

Δύναται δια διατάγματος, προκαλουμένου υπό του Πρωθυπουργού, να διορισθή εις εκ των Υπουργών Αντιπρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου. Εν ελλείψει τοιούτου ο Πρωθυπουργός ορίζει οσάκις παρίσταται ανάγκη, ένα εκ των Υπουργών προσωρινόν Αναπληρωτή του» Ανάλογες διατάξεις συναντώνται και στα μεταγενέστερα ελληνικά συντάγματα. Επεξηγηματικά στο 1927(αρ. 87), 1948(αρ. 89), 1952(Αρ.76), Σχ. Συντάγματος 20 μέλους Επιτροπής 1967(αρ 84), 1968(αρ 87), ψευδοσύνταγμα 1973(αρ 87).

Στο Σύνταγμα του 1975 στο άρθρο 81,1 προβλέπεται η δυνατότητα του πρωθυπουργού να διορίσει έναν ή περισσότερους αντιπροέδρους ενώ βάσει 81,5 "ο πρωθυπουργός, αν δεν υπάρχει αντιπρόεδρος, ορίζει έναν υπουργό ως προσωρινό αναπληρωτή του, αν υπάρχει ανάγκη". Τέλος με την αναθεώρηση του 1986 παράλληλα μ' αυτά τα δύο άρθρα εισάγεται και άλλο ένα άρθρο σχετικό με την αναπλήρωση. Το νέο 38,2 που αντικατέστησε το άρθρο περί παύσεως της κυβέρνησης απ' τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κάνει λόγο για την περίπτωση της αντικατάστασης του προσώπου του πρωθυπουργού. Πιο συγκεκριμένα: *"Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί ή εκλείψει, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει. Η πρόταση για Πρωθυπουργό γίνεται το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες. Έως ότου διορισθεί ο νέος πρωθυπουργός, τα*

καθήκοντα πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος ή Υπουργός⁴". Η νέα μάλιστα παράγραφος 2 στο 38, διέκρινε την ατομική, για προσωπικούς λόγους, παραίτηση του πρωθυπουργού – η οποία εξομοιώνεται με το θάνατό του – απ' την παραίτηση της κυβέρνησης ως συλλογικού οργάνου που την υποβάλλει βέβαια και πάλι ο ίδιος ο πρωθυπουργός.

II) Ευρωπαϊκά Συντάγματα:

Η σημασία και ο ρόλος του Πρωθυπουργού στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη έχουν οδηγήσει στην θέσπιση ειδικών διατάξεων εκ μέρους του συντακτικού νομοθέτη αναφορικά με το θεσμό της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού.

Ειδικότερα το Γερμανικό Σύνταγμα (που και αυτό καθιερώνει την Προεδρευόμενη Δημοκρατία) αναφέρει στο αρ. 69 ότι:

Ο Ομοσπονδιακός Καγκελάριος διορίζει έναν Ομοσπονδιακό Υπουργό ως αναπληρωτή του.

Η θητεία του Ομοσπονδιακού Καγκελάριου ή Ομοσπονδιακού Υπουργού λήγει σε κάθε περίπτωση με την Σύληψη νέας Ομοσπονδιακής Βουλής, η δε θητεία του Ομοσπονδιακού υπουργού με την για οποιαδήποτε λόγο, λήξη της θητείας του Ομοσπονδιακού Καγκελάριου.

Εάν το ζητήσει ο Ομοσπονδιακός Πρόεδρος, ο Ομοσπονδιακός Καγκελάριος υποχρεούται να συνεχίσει να ασκεί τις αρμοδιότητες του μέχρις ότου διορισθεί διάδοχος του· το αυτό ισχύει και για τους Ομοσπονδιακούς υπουργούς εάν το ζητήσει ο Ομ. Πρόεδρος ή ο Ομ. Καγκελάριος.

Αντίθετα με το Γερμανικό, καίτοι ίδιο πολίτευμα, το Ιταλικό Σύνταγμα του 1948 δεν κάνει καμία αναφορά στο ζήτημα της αναπλήρωσης, καθώς για την οργάνωση της προεδρίας του υπουργικού συμβουλίου, το άρθρο 95 παραπέμπει σε νόμο.

Στο Ισπανικό Σύνταγμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας του 1978 επίσης δεν γίνεται λόγος για αναπλήρωση, απλά στο άρθρο 98 αναφέρεται ότι "η κυβέρνηση απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, από τους Αντιπροέδρους, αν υπάρχουν, τους υπουργούς και τ' άλλα μέλη που θα ορίσει ο νόμος (με εξαίρεση ίσως το αρ 101. Στο οποία αναφέρεται πως η κυβέρνηση τελεί υπό παραίτηση[...] μετά από παραίτηση ή θάνατο του Προέδρου της.

⁴ Σύνταγμα της Ελλάδος 1975/1986

ΜΕΡΟΣ Β-ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο –ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ι)Ορισμός:

Αναπλήρωση του Πρωθυπουργού είναι η σε περίπτωση πρόσκαιρης ή οριστικής αδυναμίας του συγκεκριμένου φορέα του πρωθυπουργικού αξιώματος προσωρινή ανάθεση των πρωθυπουργικών καθηκόντων σε προκαθορισμένο φορέα συγκεκριμένου αξιώματος και μέχρι την αποκατάσταση με την επανάκαμψη ή την ανάδειξη νέου Πρωθυπουργού.

ΙΙ)Αναπλήρωση και Εκπροσώπηση :

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να πραγματοποιηθεί η διάκριση μεταξύ του θεσμού της αναπλήρωσης και της εκπροσώπησης⁵. Επεξηγηματικά, με την παραπάνω έννοια του ορισμού πρωθυπουργικά καθήκοντα πρέπει να θεωρηθούν μόνο οι «νομικά τυποποιημένες αρμοδιότητες» και όχι οι μη νομικά τυποποιημένες οι οποίες για αυτό ακριβώς το λόγο δεν έχουν νομικό αποτέλεσμα.

Πιο συγκεκριμένα η Αναπλήρωση συνδέεται με τις νομικά τυποποιημένες ενέργειες του Πρωθυπουργού που είναι λ.χ. η προεδρία μιας συνεδρίας του Υπουργικού Συμβουλίου υπογραφή ενός διατάγματος κ.κ.. Αντίθετα, με στην εκπροσώπηση προσιδιάζουν οι μη νομικά τυποποιημένες αρμοδιότητες του πρωθυπουργού και τις οποίες είναι δυνατόν να αναθέσει σε άλλο μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου(με άλλα λόγια γίνεται λόγος για την άτυπη δράση του πρωθυπουργού).Ενδεικτικά αναφέρονται η παρουσία του Πρωθυπουργού σε επίσημη εκδήλωση, η συνάντηση με εκπροσώπους της κοινοβουλευτικής αντιπολίτευσης κλπ.

Μέσα από αυτή την διάκριση γίνεται σαφές ότι η εκπροσώπηση δεν εμπεριέχεται (τόσο εκ πλευράς απόψεων όσο και συνεπειών) στην αναπλήρωση . Ο Πρωθυπουργός είναι υποχρεωμένος να ασκεί όλες τις νομικά τυποποιημένες του αρμοδιότητες αυτοπροσώπως , εκτός εάν υφίσταται ο θεσμός της αναπλήρωσης του. Συνεπώς, διαπιστώνεται, ότι πράξεις του Πρωθυπουργού που τελούνται από άλλα μέλος του υπουργικού συμβουλίου πρέπει να θεωρούνται νομικά ανυπόστατες. Από την άλλη πλευρά, η εκπροσώπηση του Πρωθυπουργού από άλλο μέλος του υπουργικού συμβουλίου σε νομικά μη τυποποιημένες ενέργειες είναι απολύτως νόμιμη και μάλιστα αποτελεί συνηθισμένο τρόπο άσκησης του πρωθυπουργικού λειτουργήματος.

ΙΙΙ)Έννοια της Αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού:

Καταρχάς πρέπει να διασαφηνιστεί ότι η αναπλήρωση αφορά το φορέα του πρωθυπουργικού αξιώματος και όχι το εν λόγω κρατικό όργανο. Εξίσου σημαντικό και

⁵ Δ. Τσάτσος, Συνταγματικό δίκαιο, τ. Β', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994 σελ. 304

ιδιάζον χαρακτηριστικό της έννοιας είναι ο έκτακτος και προσωρινός της χαρακτήρας(είτε γίνεται λόγος για κύρια είτε για επικουρική αναπλήρωση). Επομένως, ο θεσμός αυτός της είναι χρονικά περιορισμένος και λειτουργεί μέχρι την αποκατάσταση της αδυναμίας άσκησης των πρωθυπουργικών καθηκόντων(δηλαδή επανάκαμψη του ίδιου ή ανάδειξη νέου Πρωθυπουργού).

IV) Αναπλήρωση και Ανάδειξη:

Καίριο σημείο της ανάλυσης αυτής, μπορεί να θεωρηθεί η διάκριση και σαφείς διαφορές μεταξύ των θεσμών της αναπλήρωσης και της ανάδειξης(ως προς το σκοπό, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της).

Η αναπλήρωση έχει καθαρά προσωρινό χαρακτήρα εν αντιθέσει με την ανάδειξη, ο χαρακτήρας της οποίας είναι οριστικός. Με την αναπλήρωση δεν αναδεικνύεται νέος φορέας των πρωθυπουργικών καθηκόντων-όπως με την ανάδειξη- αλλά απλώς ανατίθεται η άσκηση των πρωθυπουργικών καθηκόντων σε άλλο φυσικό πρόσωπο έως ότου αποκατασταθεί η αδυναμία με την επανάκαμψη ή τελικά την ανάδειξη νέου πρωθυπουργού. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι δεν πληρώνεται η θέση του Πρωθυπουργού αλλά μόνο ο συγκεκριμένος φορέας του εν λόγω αξιώματος.

Καταληκτικά, καθοριστικό ρόλο στην διάκριση της ανάδειξης με την αναπλήρωση παίζει η αδυναμία του πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντα του και η αποκατάσταση της αδυναμίας αυτής(είτε με επανάκαμψη του ίδιου είτε με ανάδειξη νέου).Γι αυτό τον λόγο κρίνεται καθοριστικής σημασίας να αναλυθεί η έννοια της αναπλήρωσης σε συνδυασμό με αυτές της αδυναμίας και της αποκατάστασης.

V) Αδυναμία, Αναπλήρωση και Αποκατάσταση:

Η αδυναμία άσκησης των πρωθυπουργικών καθηκόντων, η αναπλήρωση του πρωθυπουργού και η αποκατάσταση της αδυναμίας(και λήξη της αναπλήρωσης) συνδέονται πολύ στενά μεταξύ τους.

Αναλυτικότερα, η αδυναμία άσκησης των πρωθυπουργικών καθηκόντων αποτελεί την πραγματική κατάσταση ή ορθότερα την πραγματική αιτία της ενεργοποίησης της αναπλήρωσης, η οποία αποτελεί έναν συνταγματικό θεσμό απαραίτητο για την εξασφάλιση της όσο το δυνατό ομαλότερης συνέχειας του κράτους. Αυτή η αδυναμία είναι που αντιμετωπίζεται αφενός προσωρινά με την αναπλήρωση και αφετέρου με την αποκατάσταση(είτε επανάκαμψη είτε ανάδειξη νέου πρωθυπουργού).

Aα) Αδυναμία άσκησης καθηκόντων

Η causa (αιτία) του θεσμού της πρωθυπουργικής αναπλήρωσης είναι η αδυναμία του πρωθυπουργού να ασκήσει ομαλά τα καθήκοντα του. Οι περιπτώσεις όπου οι

φορείς ορισμένων οργάνων αδυνατούν να ασκήσουν τα καθήκοντα τους και προκειμένου να εξασφαλιστεί η συνεχής λειτουργία του κράτους έχουν οδηγήσει στην θέσπιση ειδικών κανόνων δικαίου εντασσομένων και αυτών που σχετίζονται με την αναπλήρωση (χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι πέρα της πρωθυπουργικής αναπλήρωσης η αναπλήρωση του Προέδρου της Δημοκρατίας⁶). Έτσι ο θεσμός της αναπλήρωσης «διαπλάθεται και επηρεάζεται από το περιεχόμενο της αδυναμίας»⁷ Η αδυναμία αυτή *in cogretto* μπορεί να είναι βέβαιη (οριστική ή προσωρινή) ή αμφίβολη-αβέβαιη, με την έννοια ότι δεν έχει διακριβωθεί και εκφράζονται αμφιβολίες για τον προσωρινό ή μη χαρακτήρα της. Αν και θα αναλύεται εναργεστέρως παρακάτω πρέπει να σημειωθεί από τώρα ότι η βέβαιη οριστική αδυναμία συνδέεται με την κύρια αναπλήρωση ενώ η βέβαιη προσωρινή με την επικουρική (βοηθητική) αναπλήρωση. Ωστόσο, οφείλει και πρέπει να εξεταστεί η αμφίβολη αδυναμία άσκησης των πρωθυπουργικών καθηκόντων.

Ββ) Αμφίβολη-αβέβαιη αδυναμία

Γενικά:

Η αμφίβολη αδυναμία του πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντα του αποτελεί ενδιάμεση περίπτωση, που βρίσκεται στο μεταίχμιο κύριας και επικουρικής αναπλήρωσης, Η αβεβαιότητα στην περίπτωση αυτή εντοπίζεται στην δυσκολία χαρακτηρισμού της αναπλήρωσης ως οριστικής ή προσωρινής. Με άλλα λόγια η ιδιαιτερότητα της περίπτωσης συνίσταται, στο ότι ο Πρωθυπουργός δεν έχει εκλείψει κατά φυσική κυριολεξία αλλά δεν υπάρχει υπό νομική κυριολεξία καθώς αδυνατεί να ασκήσει τα καθήκοντα του. Συνεπώς αυτό που πρέπει να διαπιστωθεί είναι αν ο πρωθυπουργός υπάρχει αλλά κωλύεται ή αν έχει εκλείψει.

Διαπίστωση αδυναμίας:

Κατά τη διάταξη του αρθρ. 38 παρ 2 εδ β', όπως διαμορφώθηκε μετά την αναθεώρηση του 2001 : *«Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ύστερα από πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος στο οποίο ανήκει ο Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Σε κάθε άλλη περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται από τα δύο πέμπτα τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών»*. Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή για τη διαπίστωση της αδυναμίας λόγω υγείας απαιτείται

⁶ Σύνταγμα της Ελλάδας 1975/1986/2001/2008 Άρθρο 34

⁷ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος. Σύστημα Συνταγματικού δικαίου τόμος β:οργάνωση και λειτουργία του κράτους εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009 σελ.502

- i. Πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος πλειοψηφίας , στο οποία ανήκει ο Πρωθυπουργός, η οποία λαμβάνεται κατά πλειοψηφία στο εσωτερικό της.
- ii. Απόφαση της Βουλής με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών. Έτσι διασφαλίζεται ο σεβασμός της αρχής της δεδηλωμένης, της κυβερνητικής σταθερότητας και της εσωτερικής συνοχής του κυβερνώντος κόμματος. Σε διαφορετική περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται από τα 2/5 τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών(120/300) ενώ και πάλι απαιτείται απόλυτη πλειοψηφία.. Μια τέτοια απόφαση σημαίνει διαπίστωση οριστικής αδυναμίας του πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντα του. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται το 38§2Σ .Σε αντίθετη περίπτωση εάν δηλαδή τη Βουλή δεν αποφασίσει υπέρ της οριστικής αδυναμίας, ενδεχομένως να εφαρμοσθεί το 81§5Σ.

Τελικά , φαίνεται ότι η Βουλή είναι αυτή που διαφωτίζει την αμφίβολη ή μη αδυναμία άσκησης καθηκόντων και συνάμα αποφασίζει για τον χαρακτήρα της αδυναμίας και εφόσον την κρίνει οριστική προχωρεί η διαδικασία αντικατάστασης .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο-ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Η αναπλήρωση του Πρωθυπουργού διακρίνεται σε *κύρια* και *επικουρική*. Κριτήριο της διάκρισης αυτής είναι η ύπαρξη ή μη Πρωθυπουργού.

Ι)Επικουρική Αναπλήρωση:

*Επικουρική είναι η δυνητική αναπλήρωση που πραγματοποιείται, εφόσον προσωρινά κωλύεται ο Πρωθυπουργός.*⁸

Η επικουρική αναπλήρωση συντελείται, στην περίπτωση που υπάρχει Πρωθυπουργός. Αυτό είναι και το κύριο γνώρισμα που διαφοροποιεί την επικουρική από την κύρια αναπλήρωση. Σε αυτήν την περίπτωση η παρουσία του Πρωθυπουργού είναι τόσο φυσική, δηλαδή βρίσκεται εν ζωή και ικανός να ασκήσει τα καθήκοντα του αλλά και νομική, δηλαδή ο Πρωθυπουργός δεν έχει υποβάλλει την παραίτηση του.

Ο δυνητικός χαρακτήρας αυτού του είδους της αναπλήρωσης προκύπτει από το γεγονός ότι ο Πρωθυπουργός απλά και μοναχά προσωρινά κωλύεται. Η επικουρική αναπλήρωση δεν επιβάλλεται από τον συντακτικό νομοθέτη αλλά επαφίεται στην κρίση του Πρωθυπουργού.(Η ρύθμιση αυτή είναι ορθή και σε πολιτικό επίπεδο αφού η αναπλήρωση συνδέεται με τη διαδοχή).

⁸ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος. Σύστημα Συνταγματικού δικαίου τόμος β:οργάνωση και λειτουργία του κράτους εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009 σελ. 507

Στην περίπτωση της επικουρικής αναπλήρωσης εφαρμόζεται η σειρά: αντιπρόεδρος, διορισθείς Υπουργός αναπληρωτής του Πρωθυπουργού, υπουργός κατά σειρά προβαδίσματος. Με άλλα λόγια γίνεται εφαρμογή του 81§5Σ.

Τέλος, η επικουρική αναπλήρωση λήγει με την επανάκαμψη του Πρωθυπουργού στην άσκηση των καθηκόντων του και έτσι καθίσταται απόλυτα σαφές ότι δεν τίθεται ζήτημα αντικατάστασης του.

II)Κύρια Αναπλήρωση

Κύρια αναπλήρωση είναι η πραγματοποιούμενη υποχρεωτικά, όταν δεν υπάρχει Πρωθυπουργός και προς αντικατάσταση του.⁹

Αα)Οριστική Αδυναμία:

Οι περιπτώσεις οριστικής αδυναμίας του Πρωθυπουργού ορίζονται στο 38 παρ 2 εδ α'. Αυτές είναι η ατομική παραίτηση του πρωθυπουργού, η έκλειψη η οριστική αδυναμία άσκησης καθηκόντων λόγω υγείας όπως έχει διαπιστωθεί από τη Βουλή.

Ως προς τον σημασιολογικό προσδιορισμό του όρου εκλείψει έχουν υποστηριχθεί αρκετές απόψεις. Η έκλειψη, δηλαδή, δεν ταυτίζεται με το θάνατο. Αποτελεί ευρύτερο όρο που περιλαμβάνει και κάθε είδους πλήρη αδυναμία εκ μέρους του Πρωθυπουργού, όχι απλώς πρόσκαιρη, να ασκεί τις αρμοδιότητες του 10.Ωστόσο έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη υπό το σκεπτικό ότι δεν μπορεί η έννοια έκλειψη να εξομοιωθεί με μία, εξαιτίας ασθενείας, φυσική-σωματική-πνευματική αδυναμία.¹¹

Παρόλα αυτά, μετά την αναθεώρηση του 2001 ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται *expressis verbis* στην περίπτωση αμφίβολης για λόγους υγείας κυρίως αδυναμία του Πρωθυπουργού. Κατά το Σύνταγμα πρωθυπουργός δεν υπάρχει, δηλαδή έχει εκλείψει, όχι μόνο όταν έχει αποβιώσει αλλά και όταν είναι κλινικά νεκρός. Με άλλα λόγια μπορεί να υφίσταται από φυσική άποψη, αλλά δεν είναι σε θέση να ασκήσει τα καθήκοντα του και εικάζεται ότι δεν θα επανέλθει σε σύντομο χρονικό διάστημα. Πρόκειται επομένως για ένα λεπτό συνταγματικοπολιτικό πρόβλημα. Βεβαίως το ζήτημα δεν είναι ιατρικό και σε αυτήν την αμφίβολη για λόγους υγείας αδυναμία του πρωθυπουργού, είναι απαραίτητη η διακρίβωση της φύσεως της αδυναμίας ως

⁹ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος. Σύστημα Συνταγματικού δικαίου τόμος β:οργάνωση και λειτουργία του κράτους εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009 σελ. 509

¹⁰ Α.Μανιτάκης ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ 13.12.95, σελ. 11«κατά τον Μανιτάκη ο όρος εκλείψει που χρησιμοποιείται στο 38§2Σ που ορίζει την αντικατάσταση του Πρωθυπουργού, δεν σημαίνει απλώς το θάνατο, αλλά και κάθε άλλη κατάσταση που ισοδυναμεί με πλήρη αδυναμία επικοινωνίας και άσκησης καθηκόντων. Γι αυτό ο συνταγματικός νομοθέτης χρησιμοποιεί τον όρο εκλείψει και όχι τον όρο απεβίωσε

Με την άποψη αυτή συντάχθηκε και ο Α.Γ.Δημητρόπουλος στην τηλεοπτική εκπομπή της Κ.Κωλέτση στο New Channel τη 13.12.95 καθώς και ο Κ.Μποτόπουλος «Έκλειψη της ατολμίας» ΤΑ ΝΕΑ, 12.1.96 σελ. 6

¹¹ Φ. Σπυρόπουλος, Η αναπλήρωση του Πρωθυπουργού. Το Σ 1996 σελ.151-152

Αρ. Ι. Μάνεση, «Διέξοδοι για αποτροπή κρίσης των θεσμών» ΤΟ ΒΗΜΑ 17.12.95 σελ Α12

οριστικής ή προσωρινής, ώστε να δρομολογηθεί η παραπέρα πορεία, πράγμα που συντελείται από την κοινοβουλευτική ομάδα .

Πιο συγκεκριμένα πέρα της οριστικής αδυναμίας λόγω υγείας που διαπιστώνεται από την Βουλή το Σύνταγμα ρυθμίζει ρητά την κύρια αναπλήρωση στις περιπτώσεις και του θανάτου και της παραίτησης(πρωθυπουργός υφίσταται από φυσική αλλά όχι από νομική άποψη αφού έχει παραιτηθεί. Επιπρόσθετα στην έννοια της κύριας αναπλήρωσης υπάγεται πέρα των παραπάνω και κάθε περίπτωση κατά την οποία ο Πρωθυπουργός δεν μπορεί οριστικά να ασκήσει τα καθήκοντα του, όπως λ.χ. σε περίπτωση απαγωγής(περίπτωση Άλντο Μόρο).

Ββ) Έννοια κύριας αναπλήρωσης:

Η κύρια αντικατάσταση πραγματοποιείται όταν δεν υπάρχει πρωθυπουργός-φυσικά ή νομικά-και συντελείται αποσκοπώντας στην ανάδειξη νέου πρωθυπουργού και μέχρις ότου αναδειχθεί νέος πρωθυπουργός. Η αναπλήρωση αυτή έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα. Επεξηγηματικά αποτελεί επιταγή του συντακτικού νομοθέτη και έχει τα γενεσιουργά αίτια της στη απουσία πρωθυπουργού και στην ανάγκη συντονισμού της κυβερνητικής πολιτικής και έργου διάταξη αυτή του άρθρου 38 παρ 2, που ρυθμίζει την κύρια αναπλήρωση, εφαρμόζεται και σε περίπτωση αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το αρθρ 34Σ.

Από τη στιγμή που ο Πρωθυπουργός κρίνεται ή είναι ανίκανος προς εκτέλεση των καθηκόντων του, ενεργοποιείται η διαδικασία αντικατάστασης του(λόγω και του επείγοντος του όλου θέματος), όπως αυτή προβλέπεται και ρυθμίζεται από το άρθρο 38Σ. Αναλυτικότερα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει ως νέο Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκε ο προηγούμενος Πρωθυπουργός εφόσον διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Η πρόταση της Κοινοβουλευτικής ομάδας γίνεται μέσα σε προθεσμία τριών ημερών από την παραίτηση, την έκλειψη ή τη διαπίστωση της αδυναμίας να ασκήσει τα καθήκοντα του ο Πρωθυπουργός.

Αναφορικά, με τη διαδικασία εκλογής του προσώπου που θα προταθεί ως νέος πρωθυπουργός από την κοινοβουλευτική ομάδα του κυβερνώντος κόμματος, δεν προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις ούτε στο Σύνταγμα ούτε στον Κανονισμό της Βουλής. Έτσι, το ζήτημα εξετάζεται αυτόνομα από την κοινοβουλευτική ομάδα είτε στο πλαίσιο του καταστατικού του κόμματος(εάν εμπεριέχονται σχετικές διατάξεις) είτε σε ad hoc βάση. Φυσικά ο ΠτΔ δεν μπορεί να επέμβει στα «*interna corporis*» της ομάδας και να ελέγξει το αδιάβλητο των εργασιών. Επομένως, αρκείται στα όσα θα του ανακοινωθούν από τον εκπρόσωπο της κοινοβουλευτικής ομάδας(κατά το αρθρ 17 ΚτΒ) 12

¹² Κ. Χρυσόγονος, Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη σελ.553

Εάν αντιθέτως κανένα κόμμα δεν διαθέτει τη απόλυτη πλειοψηφία των εδρών στη Βουλή, εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 και η παράγραφος 3 του προηγούμενου άρθρου.

Εν τω μεταξύ καθήκοντα Πρωθυπουργού ασκεί ο αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης ή ο πρώτος κατά την τάξη των υπουργείων υπουργός.

Την αρμοδιότητα διορισμού νέου Πρωθυπουργού μπορεί να ασκήσει, όπως ήδη αναφέρθηκε, και ο αναπληρωτής το ΠτΔ, ο οποίος δεν μπορούσε να ασκήσει την αρμοδιότητα παύσης της κυβερνήσεως κατά το 38§2 υπό την παλιά του όμως διατύπωση. Με τον τρόπο αυτό λύνεται ένα πρόβλημα εναρμόνισης της νέας διατύπωσης του 38 με το 34 παρ 1 εδ β' (περιορισμός αρμοδιοτήτων του αναπληρωτή ΠτΔ) που μνημονεύει και εξακολουθεί να κάνει το 38 παρ 2 υπό την αρχική του, ωστόσο, διατύπωση.¹³

Τέλος πρέπει να σημειωθεί πως το 84 παρ 1 εξακολουθεί να ισχύει και ο διορισμός με τον τρόπο αυτό νέου Πρωθυπουργού εν συνεχεία συνεπάγεται το διορισμό νέας Κυβέρνησης, η οποία οφείλει μέσα σε 15 ημέρες από την ορκωμοσία του Πρωθυπουργού να παρουσιαστεί ενώπιον της Βουλής και να ζητήσει να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο-Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ι) Το πρόσωπο:

Το πρόσωπο του αναπληρωτή είναι από πριν γνωστό και καθορίζεται από ρητές διατάξεις, ενώ η αναπλήρωση ρυθμίζεται με βάση το προκαθορισμένο κριτήριο του αξιώματος που πρέπει να κατέχει ο αναπληρωτής. Σε αυτό το σημείο παρουσιάζεται ακόμη μια διαφορά, η οποία συνηγορεί στη διάκριση μεταξύ αναπλήρωσης και ανάδειξης του Πρωθυπουργού. Στην ανάδειξη αντίθετα με εδώ το πρόσωπο, το οποίο θα αναδειχθεί δεν ορίζεται προηγουμένως αλλά προκύπτει από την όλη διαδικασία-η οποία με τον τρόπο αυτό αποκτά-ένα δημιουργικό χαρακτήρα.

Ο αναπληρωτής (και για τα δύο είδη της αναπλήρωσης) ορίζεται από δύο διατάξεις[αρθρ 38 παρ2 εδ. Τελευταίο και αρθρ 81 παρ 4 Σ], οι οποίες είναι η μια συμπληρωματική της άλλης. Βάσει, λοιπόν, της συστηματικής ερμηνείας των αυτών διατάξεων, καθήκοντα Πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος(αρθρ 38παρ2 εδ β' και αρθρ 81 παρ 5) ή Υπουργός εφόσον δεν έχει διορισθεί αναπληρωτής από τον Πρωθυπουργό.

Συστηματικότερα, η αναπλήρωση έχει ως εξής:

Α) Αντιπρόεδρος: Σε περίπτωση κωλύματος ή απουσίας του πρωθυπουργού, αυτός αναπληρώνεται από τον Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης, ενώ εάν υπάρχουν

¹³ Ε. Βενιζέλος, Μαθήματα συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 2008 σελ.646-647

περισσότεροι εκ του ενός τηρείται η σειρά προβαδίσματος [38§2 εδ. Τελευταίο 81§5Σ,αρθρ 27,46 πδ63/2005.

Β) Διορισμένος Υπουργός Αναπληρωτής του Πρωθυπουργού: Σε περίπτωση μη ύπαρξης αντιπροέδρου αλλά διορισμένου υπουργού ως αναπληρωτή τότε εκείνος αναπληρώνει τον Πρωθυπουργό. Ο υπουργός αυτός είναι ο πρώτος κατά σειρά ενώ η ρύθμιση είναι ίδια τόσο για την κύρια όσο και την επικουρική αναπλήρωση του Πρωθυπουργού. Ο Πρωθυπουργός είναι αυτός, ο οποίος ορίζει με απόφαση του τις αρμοδιότητες του Υπουργού αναπληρωτή του Πρωθυπουργού ενώ η απόφαση αυτή δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Μάλιστα με την απόφαση αυτή είναι δυνατόν να ανατεθούν και αρμοδιότητες που ανήκουν σε Υπουργείο. Σε περίπτωση κωλύματος ή απουσίας του Υπουργού αναπληρωτή του Πρωθυπουργού, ο Πρωθυπουργός ορίζει με απόφαση του ως αναπληρωτή άλλο υπουργό. Αν δεν διορισθεί αναπληρωτής, τις αρμοδιότητες του Υπουργού και του υφυπουργού ασκεί ο Πρωθυπουργός.

Γ) Υπουργός κατά σειρά προβαδίσματος: Αν δεν υπάρχει αντιπρόεδρος και ο Πρωθυπουργός δεν έχει ορίσει αναπληρωτή του, τότε σύμφωνα με το 81§5Σ ο Πρωθυπουργός αναπληρώνεται από τον Υπουργό κατά τη σειρά προβαδίσματος. Αν ο Πρωθυπουργός δεν έχει ορίσει αναπληρωτή, καθήκοντα πρωθυπουργού ασκεί κατά το 38§2 εδ β' Στο πρώτος κατά σειρά προβαδίσματος Υπουργός(όπως καθορίζεται από το αρθρ 48 του πδ 63/2005)

II)Ο εύλογος χρόνος της Αναπλήρωσης:

Όπως, έχει ήδη τονισθεί με αρκετή σαφήνεια παραπάνω ουσιώδες στοιχείο της έννοιας της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού το οποίο μάλιστα εμπεριέχεται και εξ ορισμού είναι ο χαρακτήρας της προσωρινότητας και του εκτάκτου της. Συνεπώς, εύλογα είναι δυνατό να γεννηθεί το ερώτημα προσδιορισμού του ανωτάτου χρονικού ορίου που είναι δυνατό να διαρκέσει ο θεσμός αυτός. Απαιτείται, λοιπόν, ο προσδιορισμός του εύλογου χρόνου της αναπλήρωσης.

Πιο συγκεκριμένα, όταν η απουσία του Πρωθυπουργού είναι παρατεταμένη λ.χ. απαγωγής του (υπόθεση Άλντο Μόρο) και δεν μπορεί ο Πρωθυπουργός ατομικά να υποβάλλει την παραίτηση του δεν υπάρχει κάποιο συνταγματικά ή έστω νομοθετικά θεσπισμένο όργανο προκειμένου να ρυθμίσει την υπέρβαση του ορίου της αναπλήρωσης και εφόσον ο αναπληρωτής δεν έχει αποδοκιμασθεί από την Βουλή, η λύση του προβλήματος πρέπει να δοθεί μέσω των συνταγματικών διαδικασιών. Αρμόδια, λοιπόν, για την απόδοση της λύσης είναι η Βουλή είτε με την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης είτε με υποβολή πρότασης δυσπιστίας(1/6 βουλευτών η πρότασης μέλους της κυβέρνησης)

Εάν καταψηφισθεί η πρόταση δυσπιστίας ή υπερψηφισθεί αντίστοιχα η πρόταση δυσπιστίας τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι η υποχρεωμένος να εκδώσει το διάταγμα απαλλαγής της Κυβέρνησης εκ των καθηκόντων της και αφού ζητήσει από

τον Πρόεδρο της Βουλής να του ανακοινώσει τη δύναμη των κομμάτων να προχωρήσει στην εφαρμογή του 37 §2,3,4Σ. Στο σημείο αυτό, ρωτάται εάν τυγχάνει εφαρμογής το 38§1 που ορίζει πως αν ο Πρωθυπουργός της υπό παραίτηση κυβέρνησης είναι αρχηγός ή εκπρόσωπος κόμματος που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών εφαρμόζεται αναλογικά το 37§3 εδ γ' (πρόσκληση αρχηγών κομμάτων από ΠτΔ για δυνατότητα σχηματισμού κυβέρνησης με εμπιστοσύνη της Βουλής). Η απάντηση στο ερώτημα αυτό προκύπτει από την γραμματολογική ερμηνεία του άρθρου και είναι αρνητική καθώς δεν προβλέπει εφαρμογή της στην περίπτωση άρσης της εμπιστοσύνης.

Ωστόσο, μέσα από αυτή την λύση γεννάται ακόμη ένα συναφές ερώτημα εάν δηλαδή άρση της κοινοβουλευτικής εμπιστοσύνης δημιουργεί προϋποθέσεις διορισμού εκ μέρους του ΠτΔ νέου προσώπου ως Πρωθυπουργού. Και εδώ η απάντηση οφείλει να είναι αρνητική όταν υπάρχει αρχηγός ή εκπρόσωπος κόμματος.

Εν τέλει, σε περίπτωση αμφίβολης αδυναμίας του πρωθυπουργού(εκτός λόγων υγείας) το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με αρκετούς τρόπους. Πρώτη προβάλλεται αυτή στην οποία σε πρώτο στάδιο αναδεικνύεται νέος αρχηγός κόμματος και σε δεύτερο στάδιο αίρεται η εμπιστοσύνη της Βουλής ώστε ο υποδειχθείς να λάβει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης. Εν συνεχεία ακόμα μια λύση, είναι αυτή ότι στην περίπτωση που έχει αρθεί η εμπιστοσύνη της Βουλής αλλά δεν έχει εκλεγεί νέος αρχηγός του κόμματος να κατατεθεί δήλωση τουλάχιστον 151 βουλευτών η οποία να προτείνει ως Πρωθυπουργό ένα συνάδελφο τους, όποτε και ο Πρωθυπουργός θα υποχρεούται να αναθέσει σε αυτόν την αντίστοιχη εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης. Τέλος, έχει προταθεί ως λύση η ενεργοποίηση του 41 παρ2 Σ, ώστε να διαλυθεί Η Βουλή και με πρόταση της Κυβέρνησης που έχει λάβει ψήφο εμπιστοσύνης να διενεργηθούν εκλογές έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας. Η πρόταση αυτή (αν και μπορεί να θεωρηθεί ως καταστρατήγηση του Συντάγματος¹⁴ είναι δεσμευτική για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας εφόσον λαμβάνεται βέβαια ως απόφαση συλλογικού οργάνου διαπνεόμενο από τους κανόνες της απαρτίας και της πλειοψηφίας.¹⁴

Η τελευταία λύση έχει δεχθεί έντονη κριτική ως προς το ότι εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας είναι μόνο κάποιο που αφορά την άσκηση εξωτερικής πολιτικής και την εθνική άμυνα. Όμως, αυτή δεν ευσταθεί διότι αφενός και άλλα ζητήματα μπορούν να χαρακτηρισθούν¹⁵ έτσι και αφετέρου αν ακόμα γίνει δεκτή η στενή αυτή έννοια τέτοιων θεμάτων Ο Πρωθυπουργός σε συνεργασία με τον αρμόδιο Υπουργό και μαζί με το Υπουργικό Συμβούλιο διαμορφώνει της κατευθύνσεις των θεμάτων αυτών.

Επιλογικά, γίνεται φανερό πως η αναπλήρωση του πρωθυπουργού δεν μπορεί να μονιμοποιηθεί καθώς κάτι τέτοιο θα αντίκειται στη φύση της-ως πρόσκαιρης και προσωρινής-. Άρα, η οποιαδήποτε από της παραπάνω λύσεις οφείλει να σέβεται την διαφύλαξη του Συντάγματος και όχι το ενδεχόμενο πολιτικό κόστος.

¹⁴ Βλ. Φ. Σπυρόπουλος οπ, παρ. σελ 163

¹⁵ Α.Γ. Δημητρόπουλος, Η Διάλυση της Βουλής, Αθήνα-Κομοτηνή Σάκκουλας, 1992, σελ 27^ο επ.

III) Οι αρμοδιότητες και τα καθήκοντα του Αναπληρωτή του Πρωθυπουργού

Το ελληνικό Σύνταγμα δεν ορίζει ποιες αρμοδιότητες και αντίστοιχα ποια καθήκοντα του πρωθυπουργού είναι δυνατόν να ασκήσει ο αναπληρωτής του.

Αα) Αρμοδιότητες:

Αναφορικά με την περίπτωση της επικουρικής αναπλήρωσης δεν δημιουργείται ιδιαίτερο πρόβλημα, από τη στιγμή που ο Πρωθυπουργός ούτε απουσιάζει ούτε κωλύεται (αδυνατεί) και ο σχετικός νόμος ορίζει ποιες αρμοδιότητες του μπορούν και ποιες δεν μπορούν να ανατεθούν στον αναπληρωτή του. Αρμοδιότητες, οι οποίες μπορούν πάντοτε να ασκηθούν από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό αρκεί να ενημερώσει σχετικά τον αναπληρωτή του.

Παρόλα αυτά, διερωτάται εάν σε περίπτωση κύριας αναπλήρωσης (περιπτώσεις οριστικής αδυναμίας άσκησης των πρωθυπουργικών αρμοδιοτήτων) ο αναπληρωτής δύναται να ασκήσει το σύνολο των «δημοκρατικά πολιτικά νομιμοποιημένων» αρμοδιοτήτων, αυτών δηλαδή που επικεντρώνονται στο πρόσωπο του Πρωθυπουργού (όπως προκύπτει από το 37Σ). [Τέτοιες είναι λ.χ. η πρόταση του Πρωθυπουργού στον ΠτΔ για το διορισμό ή την παύση άλλων μελών της κυβέρνησης, η ατομική παραίτηση του Πρωθυπουργού, ο καθορισμός των άνευ Χαρτοφυλακίου Υπουργών, η υπογραφή του διατάγματος απαλλαγής της Κυβέρνησης από τα καθήκοντα της.] Σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο αναπληρωτής του Πρωθυπουργού (είτε Αντιπρόεδρος είτε Υπουργός) δεν έχει τη νόμιμη εξουσία να προβεί στην εκτέλεση πράξεων, οι οποίες αφορούν (και επηρεάζουν) την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος από τη μία πλευρά και από την άλλη τέλεση των οποίων έγκειται στη διακριτική ευχέρεια του Πρωθυπουργού. Όμως, ο αναπληρωτής δικαιούται να ασκήσει το σύνολο των αρμοδιοτήτων που καταγράφονται στη παρ 1 του νόμου 1885/1985, χωρίς τους περιορισμούς της § 2 του ίδιου άρθρου εκτός αυτής που αναφέρει ότι αυτός «ασκεί κάθε αρμοδιότητα που προβλέπουν το Σύνταγμα και οι νόμοι»

Βέβαια, έχει διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη, η οποία υποστηρίζει ότι η αναπλήρωση αφορά όλες τις αρμοδιότητες του αναπληρούμενου (εκτός από την παραίτηση που είναι η μόνη πράξη που εκτελείται προσωπικά και μόνο από τον πρωθυπουργό και όχι τον αναπληρωτή του¹⁶). Η άποψη αυτή δεν παραμένει μετέωρη αλλά αιτιολογείται με το σκεπτικό ότι το προαναφερθέν γεγονός της άσκησης όλων των αρμοδιοτήτων, εξαρτάται από τη συγκεκριμένη διάρκεια της προσωρινότητας. Χαρακτηριστικά δεν είναι δυνατό μέσα σε βραχύτατη αναπλήρωση η παύση και ο διορισμός νέου Υπουργού κάτι που μπορεί να γίνει σε μεγαλύτερης διάρκειας αναπλήρωση. Με άλλα λόγια το κριτήριο στην ανάλυση αυτή είναι η *in concreto* διάρκεια της αναπλήρωσης, από την οποία εξαρτάται και η νόμιμη ή μη άσκηση της αρμοδιότητας. Η αντίθετη άποψη, υποστηρίζουν οι υποστηρικτές της άποψης αυτής,

¹⁶ Βλ. Φ. Σπυρόπουλος οπ, παρ. σελ 156

δηλαδή με επιδεικτικά αναβολής πρωθυπουργικές αρμοδιότητες είναι ορθή μόνο στην ad hoc αναπλήρωση του 81§5Σ.

Ββ)Καθήκοντα και εύρος τους:

Η προσωρινότητα της κατάστασης της αναπλήρωσης είναι αυτή η οποία καθορίζει το εύρος των καθηκόντων του ασκούντα τα καθήκοντα του Πρωθυπουργού. Θα ήταν δυνατό να λεχθεί ότι η άσκηση καθηκόντων πρωθυπουργού αφορά το σύνολο των πρωθυπουργικών καθηκόντων και ότι ποιες αρμοδιότητες θα ασκηθούν ουσιαστικά έγκειται στην διάρκεια της άσκησης των καθηκόντων η οποία λόγω της φύσης της αναπλήρωσης είναι εκ των πραγμάτων «διαχειριστική» Όμως, είναι πιο ορθό κατά την τελεολογική ερμηνεία ότι τα καθήκοντα αυτά είναι μόνο τα τρέχουσας διαχείρισης και όχι αυτά που ανήκουν στο Πρωθυπουργό που απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο αναπληρών δεν μπορεί να τελέσει πράξεις που απαιτούν τυπική και αυξημένη δημοκρατική νομιμοποίηση(βλ. παραπάνω-πχ. Διορισμός και παύση υπουργών) ενώ μπορεί να συγκαλεί το Υπουργικό Συμβούλιο, να αποδέχεται παραίτηση μέλους της Κυβέρνησης, να υπογράψει διατάγματα(εκτός εκείνο της απαλλαγής της κυβέρνησης εκ των καθηκόντων της) να μετέχει σε διακρατικούς και διεθνείς οργανισμούς εκπροσωπώντας τη χώρα κλπ.

Καταληκτικά, με τον θεσμό της αναπλήρωσης ανατίθεται η άσκηση των πρωθυπουργικών αρμοδιοτήτων σε συγκεκριμένο φορέα, συγκεκριμένου αξιώματος. Από το θεσμό αυτό αναδεικνύεται αναπληρωτής του Πρωθυπουργού, δηλαδή πρόσωπο που ασκεί τα πρωθυπουργικά καθήκοντα χωρίς, ωστόσο, να ανέρχεται στο πρωθυπουργικό αξίωμα. Με άλλα λόγια δεν είναι ο αναπληρωτής Πρωθυπουργός αλλά «πρωθυπουργεύων»¹⁷, ασκεί καθήκοντα Πρωθυπουργού.

ΜΕΡΟΣ Γ-ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θεσμός της αναπλήρωσης του Πρωθυπουργού, ένα θέμα συνταγματικά ρυθμισμένο ενώ η αναπλήρωση αυτή, ανάλογα με τη μορφή της είναι ζήτημα άλλοτε συνηθισμένο, στην περίπτωση της επικουρικής, κι άλλοτε αρκετά σημαντικό, στην περίπτωση της κύριας. Όπως και να 'χει αποτελεί κοινό τόπο ότι στην περίπτωση της αδυναμίας του πρωθυπουργού ν' ασκήσει τα καθήκοντά του καθίσταται ζήτημα οριακό, κάτι που επέδειξε ιστορικό του Ωνασείου, το οποίο προσέφερε την ευκαιρία αναμέτρησης για ευρύτερα θεωρητικά ζητήματα, απόψεων και θεωριών με διαφορετικά

¹⁷ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, Σύστημα Συνταγματικού δικαίου τόμος β:οργάνωση και λειτουργία του κράτους εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009 σελ 505

κίνητρα και σκοπούς ενώ έχει προκαλέσει ευρύτατη συζήτηση ως προς τα αίτια – προϋποθέσεις, την έκταση και τα πεδία εφαρμογής της

Συνοψίζοντας, η αναπλήρωση του πρωθυπουργού έχει να κάνει με την πρόσκαιρη ή οριστική απουσία του φορέα του πρωθυπουργικού αξιώματος και την προσωρινή ανάθεση των πρωθυπουργικών καθηκόντων σε προκαθορισμένο φορέα συγκεκριμένου αξιώματος ως την ανάδειξη του νέου πρωθυπουργού. Ως θεσμός αφορά τον φορέα του αξιώματος και όχι το πρόσωπο. Έχει προσωρινό χαρακτήρα και αποσκοπεί στη διασφάλιση της συνέχειας του κράτους. Η αναπλήρωση διακρίνεται σε κύρια και επικουρική.

Κύρια έχουμε όταν ο πρωθυπουργός δεν υπάρχει νομικά ή φυσικά, δηλαδή έχει εκλείψει ή έχει παραιτηθεί. Στο διάστημα κατά το οποίο η κοινοβουλευτική ομάδα θα διαπιστώσει την ενδεχόμενη αδυναμία και θα εκλέξει νέο πρωθυπουργό, τον αναπληρώνει ο Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης ή ο πρώτος τη τάξει υπουργός κατά 38 παρ.2 Σ1975/86/01./08. Επικουρική αντίθετα είναι η δυναμική αναπλήρωση που πραγματοποιείται εφόσον κωλύεται ο πρωθυπουργός. Βασική της λοιπόν προϋπόθεση είναι πως ο πρωθυπουργός υπάρχει.

Όσον αφορά το πρόσωπο που αναπληρώνει τον πρωθυπουργό ασκεί τα πρωθυπουργικά καθήκοντα χωρίς να ανέρχεται στο αξίωμα του πρωθυπουργού. Έχουμε δηλαδή πρωθυπουργεύων και όχι πρωθυπουργό στον οποίο ανατίθενται συγκεκριμένα καθήκοντα, με κείμενες ρητές διατάξεις. Η αναπλήρωση βασίζεται σε προκαθορισμένο κριτήριο, το αξίωμα του αναπληρωτή και δεν έχει δημιουργικό χαρακτήρα. Όσον αφορά τώρα το ζήτημα των αρμοδιοτήτων του αναπληρούντα τον πρωθυπουργό θα πρέπει να θεωρείται πως δεν είναι επιδεκτικές αναπλήρωσης οι πρωθυπουργικές αρμοδιότητες που προϋποθέτουν τη δημοκρατική πολιτική νομιμοποίηση που επικεντρώνεται στο πρόσωπο του πρωθυπουργού.

Όσον αφορά το χρόνο της αναπλήρωσης, δε μπορεί να γίνει λόγος για εύλογη διάρκεια. Αφ' ης στιγμής ο πρωθυπουργός βρίσκεται σε νομική ή φυσική αδυναμία ν' ασκήσει τα καθήκοντά του μπαίνει σε διαδικασία η τριήμερη αναπλήρωση του 38, ως την ανάδειξη του νέου πρωθυπουργού. Ενδιάμεση περίπτωση ανάμεσα στην κύρια και την επικουρική αναπλήρωση είναι η αδυναμία του πρωθυπουργού ν' ασκήσει τα καθήκοντα του, η οποία προκάλεσε σωρεία κριτικών αναλύσεων και ρυθμίστηκε *expressis verbis* με την αναθεώρηση του 2001.

Εν κατακλείδι, και κλείνοντας αυτή την ανάλυση διαπιστώνεται ότι ο δρόμος της δημοκρατίας δεν είναι πάντοτε ομαλός αλλά αρκετά συχνά έρχεται αντιμέτωπη με αδιέξοδα, πράγμα που επιβεβαιώνεται τόσο από την ιστορική όσο και τη νομική αλήθεια. Όμως, το σωστό δρόμο από το αδιέξοδο καλείται να δώσει η λαϊκή ετυμηγορία, μέσω του εκλογικού σώματος του ανωτάτου κρατικού οργάνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική:

- Αναστασιάδης Γ., Ο διορισμός και η παύση της κυβέρνησης στην Ελλάδα, Εκδόσεις Σακούλα, Θεσσαλονίκη 1990
- Βαρβιτσιώτης Ι. Η Ελλάς μπροστά στο 2000, Ένα νέο συνταγματικό πλαίσιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1998
- Βενιζέλος Ε. Μαθήματα συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 2008
- Του ιδίου, Το Αναθεωρητικό κεκτημένο : το Συνταγματικό φαινόμενο στον 21ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2002
- Γεωργόπουλος Κ., Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2001
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου-τόμος Α': Γενική Συνταγματική Θεωρία, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 2004
- Ο ίδιος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου-τόμος Β': Οργάνωση και λειτουργία του κράτους, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009
- Ο ίδιος, Πρακτικά Θέματα Συντ. Δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2004
- Ο ίδιος, Το Σύνταγμα της Ελλάδας και άλλα βασικά ευρωπαϊκά και διεθνή κείμενα, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, Αθήνα 2009
- Ο ίδιος, Η διάλυση της βουλής : μετά την συνταγματική αναθεώρηση του 1986 , Εκδόσεις Αντ. Ν Σάκκουλα, 1992
- Μακρυδημήτρης Αντώνιος Π. Σ , Οι Πρωθυπουργοί της Ελλάδας, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα 1997
- Μαυριάς, Κ.Γ.2004.Συνταγματικό Δίκαιο, Κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και τους εκτελεστικούς του νόμους, Γ' έκδοση, Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Ράικος Α., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990
- Τσάτσος Δ., Συνταγματικό δίκαιο, τόμος. Β', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994
- Χρυσόγονος Κ, Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003
- Ζώη , Κωνσταντίνα Θ., Λασθιωτάκης , Γεώργιος Ε., Γιαννόπουλος , Παναγιώτης Θ. Παντελής , Αντώνης Μ. Ινστιτούτο Συνταγματικών ερευνών, Η ιστορική εξέλιξη των διατάξεων του Συντάγματος(1822-2001), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2003

Άρθρα Εφημερίδων και Νομικών Περιοδικών:

Δημητρόπουλος, Ανδρ.Γ.«Σύνταγμα και αδυναμία του Πρωθυπουργού».
Ελευθεροτυπία ,23/12/1995,σ.18

Σπυρόπουλος, Φ.Κ.«Η Αναπλήρωση του Πρωθυπουργού». Το
Σύνταγμα,1996,σ.147-165,

Χρυσανθάκη, Χ.«Το ζήτημα της αναπλήρωσης του πρωθυπουργού». Εφαρμογές
Δημοσίου Δικαίου,1989,σ.519 επ.

Ηλεκτρονική:

www.parliament.gr

www.law.uoa.gr/~adimitrop

www.ggk.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ:

Το ισχύον Σύνταγμα προβλέπει ειδικές διατάξεις αναφορικά με την αναπλήρωση του Πρωθυπουργού. Συγκεκριμένα στο άρθρο 81 παρ. 5 ορίζεται «*Αν δεν υπάρχει Αντιπρόεδρος, ο Πρωθυπουργός ορίζει έναν από τους Υπουργούς προσωρινό αναπληρωτή του, όταν παρουσιάζεται ανάγκη.*» Ταυτοχρόνως ο Ν1885/1985 περί "Κυβέρνησης και κυβερνητικών οργάνων" όπως κωδικοποιήθηκε στο π.δ.63/2005¹⁸ στο άρθρο 12(27 του πδ) με τον τίτλο «αναπλήρωση» ορίζει:

1. Τον Πρωθυπουργό αναπληρώνει, σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του, ο αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης. Αν έχουν διορισθεί περισσότεροι αντιπρόεδροι, η αναπλήρωση του Πρωθυπουργού γίνεται κατά τη σειρά που ορίζεται στο Άρθρο 46 παρ. 2(του πδ)
2. *Αν δεν υπάρχει αντιπρόεδρος και ο Πρωθυπουργός δεν έχει ορίσει αναπληρωτή του, σύμφωνα με το Άρθρο 81 παρ. 5 του Συντάγματος, τον Πρωθυπουργό αναπληρώνει υπουργός κατά τη σειρά προβαδίσματος, όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 46 παρ. 3.(του πδ ή 21 παρ 3 του ν1885/1985).*

Επεξηγηματικά, στο άρθρο 46 του πδ με τίτλο «Σειρά προβαδίσματος μελών της Κυβέρνησης και υφυπουργών» αναφέρεται:

1. *Η σειρά προβαδίσματος των μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών κατά κατηγορίες ορίζεται ως εξής: Πρωθυπουργός, αντιπρόεδροι της Κυβέρνησης, αναπληρωτής υπουργός του Πρωθυπουργού, υπουργοί, αναπληρωτές υπουργοί, υφυπουργός στον Πρωθυπουργό, υφυπουργοί.*
2. *Η σειρά προβαδίσματος των αντιπροέδρων καθορίζεται από το χρόνο διορισμού τους και, σε περίπτωση ταυτόχρονου διορισμού, από τη σειρά του ονόματος τους στην πράξη διορισμού.*
3. *Η σειρά προβαδίσματος των υπουργών καθορίζεται από τη σειρά τάξης των υπουργείων κατά το Άρθρο 48.*

Έτσι το άρθρο 48 με τίτλο «Τίτλος και τάξη υπουργείων» όπως ισχύει σήμερα¹⁹ έχει :

1. Τα Υπουργεία ορίζονται ως εξής:

1. Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
2. Υπουργείο Οικονομικών
3. Υπουργείο Εξωτερικών
4. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
5. Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας
6. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
7. Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων
8. Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων
9. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης
10. Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
11. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

¹⁸ - ΦΕΚ 98/Α'/22.4.2005

Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα.

¹⁹ Απόφαση Πρωθυπουργού 2877/7-10-2009 (ΦΕΚ Β' 2234/7-10-2009).

12. Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
13. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
14. Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού

Στο κάθε υπουργείο ανήκουν οι αρμοδιότητες που είναι ανατεθειμένες σε αυτό από τις κείμενες διατάξεις.

2. Με απόφαση του Πρωθυπουργού που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως μπορεί να μεταβάλλεται η σειρά τάξης και ο τίτλος των υπουργείων της προηγούμενης παραγράφου.

Βάσει των άρθρων 10,2, 14 και 15 καθορίζονται ο τρόπος ορκωμοσίας, οι αρμοδιότητες καθώς και τα σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων των αντιπροέδρων της κυβέρνησης.

Το Σύνταγμα εκτός της διάταξης του 81,5Σ έχει μια ακόμα διάταξη που αναφέρεται στην αναπλήρωση του Πρωθυπουργού. Πρόκειται για το άρθρο 38,2 όπως διαμορφώθηκε με την αναθεώρηση του 2001:

2. Αν ο Πρωθυπουργός παραιτηθεί, εκλείψει ή αδυνατεί για λόγους υγείας να ασκήσει τα καθήκοντά του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει Πρωθυπουργό αυτόν που προτείνει η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος στο οποίο ανήκει ο απερχόμενος Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Η πρόταση γίνεται το αργότερο σε τρεις ημέρες από την παραίτηση ή την έκλειψη του Πρωθυπουργού ή από τη διαπίστωση της αδυναμίας του να ασκήσει τα καθήκοντά του. Αν κανένα κόμμα δεν διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών, εφαρμόζεται αναλογικά η παράγραφος 4 και στη συνέχεια το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 και η παράγραφος 3 του προηγούμενου άρθρου.

Η αδυναμία του Πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας διαπιστώνεται από τη Βουλή με ειδική απόφασή της που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών, ύστερα από πρόταση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κόμματος στο οποίο ανήκει ο Πρωθυπουργός, εφόσον αυτό διαθέτει στη Βουλή την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών. Σε κάθε άλλη περίπτωση η πρόταση υποβάλλεται από τα δύο πέμπτα τουλάχιστον του όλου αριθμού των βουλευτών.

Εωσότου διοριστεί ο νέος Πρωθυπουργός τα καθήκοντα του Πρωθυπουργού ασκεί ο πρώτος κατά σειρά Αντιπρόεδρος και εφόσον δεν έχουν διοριστεί Αντιπρόεδροι ο πρώτος κατά σειρά Υπουργός.

* Ερμηνευτική δήλωση: Η διάταξη της παραγράφου 2 εφαρμόζεται και σε περίπτωση αναπλήρωσης του Προέδρου της Δημοκρατίας κατά το άρθρο 34.

Όπως γίνεται φανερό η παράγραφος 38,2 του νέου Συντάγματος, δίνει οριστικό τέλος στο πρόβλημα που είχε ανακύψει με την αντικατάσταση και την αναπλήρωση σε περίπτωση αδυναμίας του πρωθυπουργού να ασκήσει τα καθήκοντά του για λόγους υγείας. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η Βουλή της Θ' Αναθεωρητικής Περιόδου αποφάσισε την αναθεώρηση της παραγράφου με 282 ψήφους και η Συνταγματική Επιτροπή της Ζ' Αναθεωρητικής Επιτροπής πρότεινε ομόφωνα τη διατύπωση της παραγράφου την οποία η Βουλή υιοθέτησε αμετάβλητη με 276 ψήφους επί 279 παρόντων κατά την ψήφισή του από την αναθεωρητική βουλή, γεγονός που καταδεικνύει όχι μόνο την πλήρη αποδοχή της, αλλά και την σύμπνοια των κομμάτων να μη ξαναδημιουργηθεί παρόμοιο πρόβλημα.